

економічних злочинів та зміцнення народного господарства країни загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко В. Загальносоціальні умови профілактики злочинів в економічній сфері / В. Коваленко // Право України, 2004. – № 8. – С. 12–18.
2. Медицький І. Б. Запобігання злочинності: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Медицький І. Б. – Івано-Франківськ : Видавець Віктор Дяків, 2008. – 220 с.

Забродська Т.А.,
здобувач кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії
внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНИМ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Запобігання злочинності – це різновид суспільної соціально профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкодженні дії детермінантів злочинності через обмеження, нейтралізацію, а за можливості – усунення їхньої дії [4, с. 253].

Ціллю запобігання рецидивної злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків є протидія кримінальним процесам у суспільстві, забезпечення скорочення темпів росту рецидивної злочинності, боротьба із незаконним обігом наркотиків, тощо.

Актуальність наукових досліджень проблематики запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу

наркотиків зумовлена, в першу чергу, високим рівнем їх суспільної небезпечності, яка полягає у тому, що особа, яка вчиняє рецидивні злочини, не піддалась виховному впливу застосованого до неї покарання. Крім того, ці особи є носіями злочинної субкультури, а часто і розповсюджувачами небезпечних інфекційних хвороб.

Окремі аспекти рецидивної злочинності та вчинення злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків досліджені в роботах Ю.М. Антоняна, Ю.В. Бауліна, В.С. Батиргарєєвої, В.О. Глушкова, О.М. Джузи, А.І. Долгової, А.П. Закалюка, В.Н. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцової, А.А. Музики, Е.В. Расюка та інших вчених. Незважаючи на велику кількість та різноплановість існуючих наукових праць по згаданій тематиці існує потреба у вирішенні ряду практичних і теоретичних питань, які пов'язані із запобіганням рецидивних злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. В першу чергу це удосконалення нормативної основи запобігання досліджуваним злочинам.

Законотворча діяльність здійснюється в напрямках удосконалення правового регулювання обігу в Україні наркотиків, програм ресоціалізації та кримінальної відповідальності за рецидивні злочини у сфері незаконного обігу наркотиків, тощо. Основою такої діяльності є аналіз міжнародного досвіду запобігання незаконного обігу наркотиків та рецидиву злочинів, результати наукових досліджень та практичної діяльності органів внутрішніх справ, пенітенціарних установ, медичних, освітніх закладів, тощо.

Відповідно до даних ОВС та Генеральної прокуратури України найбільшу частку злочинів у структурі накозлочинності становлять злочини, передбачені ст. 307 (2007р.- 30,0%, 2012р. - 33,0%) та 309 (2007р. – 58,0%, 2012р. – 54,0%) КК України. Результати вивчення кримінальних справ⁵ в межах дисертаційного дослідження на тему «Запобігання рецидивним

⁵ Протягом 2012р. вивчено 250 кримінальних справ по обвинуваченню осіб, що вчинили рецидивні злочини у сфері незаконного обігу наркотиків.

злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» дозволили встановити, що найбільше рецидивних злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, були кваліфіковані за ст. 307 КК України (21,2%) та за ст. 309 КК України (57,4%). При цьому, 70,0% випадків закриття кримінальних справ були пов'язані із застосуванням до підсудного (підсудної) спеціальних видів звільнення від покарання.

Варто сказати, що застосування спеціальних видів звільнення від покарання (ч. 4 ст. 307. ч. 4 ст. 309 КК України) відбувається за умов, якщо особа добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання, або сприяла розкриттю злочинів у сфері обігу цих засобів або речовин, добровільно звернулась до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії.

Аналіз вивчених кримінальних справ та практики розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів дозволив зробити висновок про низьку ефективність застосовуваних спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, передбаченого ст.ст. 307 та 309 КК України, зважаючи на те, що суди не завжди перевіряють достовірність довідок про початок лікування, наданих підсудними, не беруть до уваги що згідно з висновком експерта особа не потребує лікування від наркоманії, оскільки від неї не страждає, а медичні довідки часто видаються в день судового засідання або за день до нього, не дають оцінки тому факту, що бажання лікуватись у підсудних виникає безпосередньо перед судовим засіданням [2].

Результати опитування працівників ОВС в межах вищевказаного дисертаційного дослідження показали, що 62,5% респондентів вважають неефективними чинні кримінально-правові норми для запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків, таку ж думку висловили і 58,0% опитаних співробітників судів, прокуратури, суддів та адвокатів. При цьому під недоліками цих норм респонденти вбачали

відсутність дієвих санкцій покарання для осіб, що вживають наркотики або є наркозалежними (51,3% працівників судів, прокуратури, суддів та адвокатів, 40,6% працівників ОВС).

Наведене обумовлює необхідність удосконалення застосування покарання за злочини, передбачені ст.ст. 307 та 309 КК України, до осіб, які є споживачами наркотиків, мають психічні і поведінкові розлади внаслідок вживання наркотиків або наркозалежними.

Варто зазначити, що практика диференціації видів покарання для споживачів наркотиків та інших осіб, які вчиняють злочини у сфері незаконного обігу наркотиків, є поширеною в країнах Євросоюзу. Наприклад, у Великобританії застосовується практика призначення особі іспитового строку або громадських робіт для осіб, які зберігали або придбали незначний об'єм наркотичних засобів для власного споживання, при цьому суд може додатково визначити умови лікування, слідкувати за успішністю його проходження. У аналогічних випадках австрійське законодавство передбачає обов'язок суду призупинити кримінальне переслідування на дворічний іспитовий строк для проходження особою курсу лікування [3].

Зважаючи на наведене, підвищенню ефективності спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, сприятиме зміна умов, при яких застосовуються спеціальні види звільнення від покарання. Такою умовою, поряд з іншими, має бути успішне завершення курсу лікування від наркоманії. При цьому необхідно обмежити можливість повторного застосування до особи спеціальних видів звільнення від покарання шляхом закріплення в Кримінальному кодексі України норми про те, що спеціальні види звільнення від покарання застосовуються до осіб лише один раз. В подальшому якщо особа вчинила новий злочин у сфері незаконного обігу наркотиків, вона не може претендувати на застосування до неї спеціальних видів звільнення від покарання.

Проте ефективне запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків потребує і досконалої організації етапів ресоціалізації особи після застосування

кримінального покарання, яка неможлива без чіткої нормативної регламентації. Першим завданням на шляху удосконалення програм ресоціалізації, на нашу думку, є реорганізація центрів соціальної адаптації. Діючий Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» передбачає розподіл клієнтів соціального патронажу за віковим принципом. Відповідно до такого розподілу звільненим особам віком до 35 років включно соціальні послуги надаються центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на підставах і в порядку, передбачених законодавством, а після 35 років – центральними органами виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики [1]. Вказані органи виконавчої влади мають різні цілі, завдання та форми роботи, у зв'язку із чим неможливо здійснити оцінку ефективності їх діяльності у сфері запобігання рецидивним злочинам, а, отже, сприяти підвищенню ефективності заходів запобігання досліджуваним злочинів та ресоціалізації осіб

Існує потреба у продовженні строку соціального патронажу осіб, які відбули покарання за злочини у сфері незаконного обігу наркотиків, до двох років, оскільки перші два роки після звільнення із місць позбавлення волі є критичними для особи⁶. У цей період особи стикаються із соціально-побутовими проблемами, необхідністю відновлення соціально-корисних зв'язків. Їх становище ускладнюється негативним відношенням суспільства до осіб, які були раніше засуджені або вживають наркотики, високим рівнем стигматизації, тощо.

У зв'язку із наведеним вважаємо за доцільне внести зміни до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або

⁶ Даний висновок ґрунтується на результатах дослідження на тему «Запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», результати якого показали, що 41,4% осіб повернулись до вчинення злочинів у перші два роки після звільнення із місць позбавлення волі).

позбавлення волі на певний строк», які полягають у зміні формату діяльності центрів соціальної адаптації, а саме: продовжити строк соціального патронажу стосовно осіб, які були засуджені за злочини у сфері незаконного обігу наркотиків, до двох років; забезпечити надання послуг центрів соціальної адаптації для осіб різних вікових категорій.

У підсумку, варто сказати, що першочерговим заходом запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків є удосконалення кримінального, кримінально-виконавчого законодавства та нормативної основи діяльності суб'єктів запобігання цим злочинам. Підвищенню ефективності кримінально-правових заходів запобігання рецидивним злочинам у сфері незаконного обігу наркотиків та ресоціалізації осіб, що їх вчинили, сприятимуть зміни до Кримінального кодексу України та Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», які спрямовані на:

- створення механізму зниження ризиків уникнення кримінальної відповідальності особами, які беруть участь у незаконному обігу наркотиків, при застосуванні до них спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за деякі злочини у сфері незаконного обігу наркотиків (закриття кримінального провадження лише при умові успішного завершення курсу лікування, недопустимість повторного застосування спеціальних видів звільнення від покарання);

- реалізацію заходів реорганізації центрів соціальної адаптації (удосконалення структури центрів, визначення кола клієнтів, переліку послуг соціального патронажу, які надаються, тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17 березня 2011 року // [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

2. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (Із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 16): ПОСТАНОВА № 4 Пленуму Верховного Суду України/[Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>

3. Альтернативные наказания для наркоманов в странах-членах ЕС/[Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua> http://www.narkotiki.ru/5_3188.htm

4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С.253.

Гоменюк А.М.,

здобувач кафедри економічної безпеки Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ЗАНЯТТЯМ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

Окреслюючи коло проблемних питань, що виникають в процесі протидії злочинам, що пов'язані з заняттям гральним бізнесом, ми виокремлюємо серед них ті, що пов'язані з практикою реалізації окремих норм кримінально-процесуального законодавства.

Значна частина зазначених злочинів вчинюється на об'єктах залізничного транспорту та у зонах відводу доріг, тому проблемним питанням є здійснення прокурорами відділів прокуратури процесуального керівництва під час провадження досудового розслідування слідчими слідчих відділів Управлінь МВС України на залізницях та підтримання державного обвинувачення у суді у таких кримінальних провадженнях. Проблема полягає в тому, що слідчі цих підрозділів здійснюють